

[ชื่อ บ้าน นาม เมือง ภาค ไ ต้]

ประพนธ์ เรืองณรงค์

บรรณาธิการวารสารภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจุบันเป็นกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม

ท้องถิ่นภาคใต้ ราชบัณฑิตยสถาน

คำว่า “พัทลุง” ในเอกสารโบราณมักเขียนต่างกัน เช่น เขียนเป็น พัตะลุง พัฒลุง และ พัตทลุง พัทลุงมาจากคำว่า “ตะลุง” หมายถึง เสาหรือเสาหลักสำหรับล่ามช้าง เพราะในอดีตพัทลุงเป็นแหล่งจับช้างและส่งส่วยช้าง ส่วนคำว่า “พัท” ซึ่งเป็นคำหน้านั้น ภาษาบาลีว่า “พัทธะ” หมายถึง ผูกหรือติด ทั้งนี้ อาจเกี่ยวเนื่องมาจากการผูกติดกับเสาหรือหลักล่ามช้างนั่นเอง

ศรีบริรพต

ศรีบริรพตเคยเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอควนขนุน ชื่ออำเภอนี้หมายถึง ภูเขาที่เป็นสิริมงคลคือ เขาปู่และเขาย่า รวมทั้งเป็นชื่อพระพุทธรูปที่ประดิษฐาน ณ วัดเขาปู่มีชื่อว่า “พระมุนีศรีบริรพต” หรือ “หลวงพ่อบุ” ซึ่งทางการได้ยกฐานะเป็นอำเภอศรีบริรพตเมื่อ พ.ศ.2536

เรื่องเล่าจากอำเภอศรีบริรพต

เขาปู่เขาย่า มีนิทานเล่าว่า ครอบครวัปยูย่ามีบุตรธิดา 5 คน พี่น้องสามคนแรกเป็นมุสลิมพูดได้แต่ภาษามลายู คือ โต๊ะบุญ ป่าเจ้า และป่าแหร

ส่วนคนที่พูดได้แต่ภาษาไทยชื่อชัยบุรี และคนที่พูดได้แต่ภาษาจีนชื่อ ญาโฮังหรือพญาโฮัง ครอบครัวปู่ย่ามีปัญหาเรื่องภาษาเพราะพูดกันไม่รู้เรื่องปู่และย่าจึงหนักใจ ทั้งคู่จึงหนีไปอยู่ที่ปัตตานี ภายหลังลูกๆ พวกกันไปอ้อนวอนให้พ่อแม่กลับมาอยู่ที่เดิมโดยมีชัยบุรีลูกคนที่สี่คอยดูแลพ่อแม่เพราะพูดภาษาไทยกันเข้าใจ ส่วนลูกอีก 4 คนต่างแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น เมื่อเวลาผ่านพ้นไปจนกระทั่งปู่ย่าและบุตรธิดาถึงแก่กรรม ภายหลังกลายเป็นเขาปู่ เขาย่า เขาป่าแหร อยู่ในอำเภอสรีบรรพต ส่วนเขาชัยบุรีหรือเขาเมือง เขาป่าเจ้า เขาโต๊ะบุญ อยู่ในอำเภอมืองพัทลุง และเขาพญาโฮังอยู่ในอำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

ป่าพะยอม

เดิมป่าพะยอมเป็นตำบลขึ้นกับอำเภอกวนขนุน และทางการยกฐานะให้เป็นอำเภอมือเมื่อ พ.ศ.2538 เดิมในพื้นที่ชุ่มน้ำแห่งนี้จะมีต้นพะยอมไม้ใหญ่ดูโดดเด่นจึงเรียกกันว่า “ป่าพะยอม” แต่ชาวบ้านออกเสียงเป็น “ป่ายอม” พะยอมเป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ ดอกสีขาว มีกลิ่นหอม เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง

กิ่งอำเภอสรีนครินทร์

กิ่งอำเภอนี้แต่เดิมชื่อว่า กิ่งอำเภอยะมุล ต่อมากิ่งอำเภอยะมุลได้รับพระราชทานบรมราชานุญาตให้อัญเชิญพระนามาภิไธย สมเด็จพระศรีนครินทร์ ทรบรมราชชนนีมาตั้งเป็นชื่อกิ่งอำเภอสรีนครินทร์ เมื่อปี พ.ศ.2539 ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ท้องถิ่น

ก่อนจบชื่อบ้านนามเมืองพัทลุง ผู้เขียนขอแนะนำเรื่องราว พระยาพัทลุง (ขุน) คางเหล็ก มาเล่าให้ฟังพอสังเขป ดังนี้

พระยาพัทลุงท่านนี้ชื่อขุน บุตรพระยาราชบังสัน (ตะตา) เป็นคนมุสลิม ต่อมาพระยาพัทลุง (ขุน) เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาแก้วกาฬพิไชยฯ ผู้ว่าการเมืองพัทลุง พระยาพัทลุง (ขุน) เป็นคนกล้าหาญ ยึดมั่นในสัตย์สุจริต ดังมีเรื่องเล่าว่า...เมื่อครั้งพระเจ้ากรุงธนบุรีฯ ทรงสำคัญว่าพระองค์เป็นผู้บรรลู่โสดาบัน

ใครคัดค้านมีโทษประหารชีวิต แต่พระยาพัทลุง (ขุน) คนเดียวไม่กลัวดังจะเห็นได้จากพระเจ้ากรุงธนบุรีฯ ทรงรับสั่งถามบรรดาข้าราชการว่าพระองค์จะขึ้นสวรรค์ใครจะติดตามพระองค์ไปบ้าง พวกขุนนางทั้งปวงต่างพากันนิ่ง พระยาพัทลุง (ขุน) จึงกราบบังคมทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าบุญบารมีน้อยเหลือวิสัยจะตามเสด็จขึ้นสวรรค์ พระพุทธเจ้าจะตามเสด็จขึ้นสวรรค์ ข้าพระพุทธเจ้าจะตามเสด็จได้ก็ต่อเมื่อชีวิตหาไม่แล้วเท่านั้น” พระเจ้ากรุงธนบุรีฯ รับสั่งว่าพระยาพัทลุง (ขุน) พุดถูกต้องสมเป็นคนกล้าหาญนับตั้งแต่นั้นมาคนทั่วไปขนานนามให้ท่านว่า “คางเหล็ก” หมายถึง คนกล้าพูด

อีกครั้งหนึ่งเมื่อพระยาพัทลุง (ขุน) คุมทัพเรือโดยเสด็จกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทไปตีปัตตานี ระหว่างทางทหารอดน้ำจิต พระยาพัทลุง (ขุน) ใช้ดาบอธิฐานพร้อมกับฟาดฟันลงไปใต้น้ำทะเลเพื่อบันดาลให้น้ำจิตในที่สุดสมกับคำอธิษฐานไฟพรพลต่างดักน้ำไว้ดื่มและใช้จึงรอดพ้นจากความตาย ต่อมาในภายหลังมีผู้ฟ้องว่าพระยาพัทลุง (ขุน) เป็นขบถจึงถูกเรียกให้เข้าเฝ้าและได้กราบทูลว่าตนเสี่ยงตายเอาพระบารมีของพระเจ้าแผ่นดินเป็นที่ตั้งเพื่อให้ไพร่พลมีกำลังสามารถรบศึกชนะ และสนองพระเดชพระคุณสืบไป คำพิสดารนี้เป็นที่ต้องพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง สมแล้วที่ได้รับยกย่องเป็นพระยาพัทลุง (ขุน) คางเหล็ก หลังจากนั้นใน พ.ศ.2332 พระยาพัทลุงก็ถึงแก่อนิจกรรม

คำขวัญจังหวัดพัทลุง

“เมืองหนังโนรา อู่นาข้าว พราวน้ำตก แหล่งนกน้ำ ทะเลสาบงาม เขาอกทะลุ น้ำพุร้อน”

สัญลักษณ์ประจำจังหวัด

รูปภูเขาอกทะลุและมีเจดีย์อยู่บนยอดเขา ๕